

Asia Vesihanan tekijänoikeussuoja

Hakija T

Annettu 17.4.2013

Tiivistelmä

Vesihanan muodon valintaa määräsi merkittävästi käyttötarkoitus. Vesihana ei ilmentänyt tekijänsä luovia valintoja siinä määrin, että tuote olisi ollut tekijänoikeuslain 1 §:n tarkoittama teos.

LAUSUNTOPYYNTÖ

Hakija pyytää tekijänoikeusneuvostolta lausuntoa siitä, loukkaako Oras Oy:n Eterna-hana hänen tekijänoikeuksiaan.

Hakija oli vierailulla vesihanatehdas Oras Oy:llä 29.4.2010 ja esitteli heille tietokoneella tekemiään vesihanoja. Hän huomasi 19.2.2012, että Oras Oy oli tuonut markkinoille vesihanan nimeä Eterna, joka muistutti kovin paljon hänen esittelemäänsä vesihanaa. Hakija on nimennyt esittelemänsä vesihanan Elite-vesihanaksi. Tämän jälkeen hän tutki Oraksen patentteja ja huomasi, että Oras jätti PRH:lle patenttihakemuksen periaatteiltaan samanlaisesta hanasta 25.5.2010, eli noin kuukausi sen jälkeen, kun hakija oli esitellyt omia hanojaan. Hakija haluaa tietää, loukkaako Oraksen patentoima ja KS:n muotoilema hana hänen tekijänoikeuksiaan.

Elite-hanassa on kaikki hanan perustoiminnot, joita ohjataan kosketusnäytöllä, kuten Applen iPhone-puhelinta. Siinä on siis ohjelmoitu tietokone, joka ohjaa hanan toimintaa. Hana käynnistetään painamalla kosketusnäyttöä, joka antaa valosignaaleja. Valosignaalit ovat osa käyttöliittymää, jotka signaloivat, miten hana toimii käyttäjälle. Elite hanassa on sama toimintaperiaate kuin Oraksen Eterna-hanassa.

Käyttämällä kosketusnäyttöä voi sormenpään kosketuksella ohjata hanaa. Samalla näkyy veden lämpötila ja käyttäjä voi ohjata veden juoksun nopeutta hanasta. Lisäksi hana on yhdistetty internetiin esimerkiksi langattomasti. Hanaan voi tulla tekstiviestejä tai se voi varoittaa esimerkiksi pörssikurssien romahduksesta suihkussa olemisen aikana. Elite-hana on yhdistetty älypuhelin ja vesihana. Tätä ominaisuutta ei ole Oraksen Eterna-hanassa.

Hakijan mukaan hanoissa on huomattavan paljon yhtäläisyyksiä nimenomaan hanan ohjaussäätimen osalta. Molemmissa hanoissa on kirkkaan vihreä rengas, joka antaa signaaleja käyttäjälle. Hakijan mukaan vihreä signaalirengas on hänen ideansa, jonka hän esitti Oraksella vuosia ennen hanan syntyä.

Hakija kuvailee lausuntopyynnössään laajasti näyttöön liittyviä kysymyksiä, joihin tekijänoikeusneuvosto ei voi ottaa kantaa. Hakija myös vastasi Oras Oy:n vastineeseen.

VASTINEET

Oras Oy toteaa hanan käyttötarkoituksesta, että hakijan hana on allashana, kun taas Eterna on suihkuhana. Hanat ovat visuaalisesti näin ollen varsin erilaisia. Oraksen Eterna on ominaisuuksiltaan hana, eikä siihen ole pyritty lisäämään muita hanoille epätyypillisiä ominaisuuksia.

Kosketusnäytön osalta vastineenantaja huomauttaa, ettei kosketusnäytöllä ohjattava hana ole uutuus. Esimerkiksi Oras Oy:n Electra-keittiöhanassa oli interaktiivinen kosketusnäyttökäyttöliittymä jo 1990-luvulla. Teknologia on siis varsin perinteistä ja testattua. Selvyiden vuoksi vastineenantaja toteaa, että Oraksen Eterna-hanassa ei ole kosketusnäyttöfunktiota.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeuslain (404/61) 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole sitova.

Käyttöesineiden tekijänoikeussuoja

Tekijänoikeuslain 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on yksinoikeus teokseen. Säännökseen sisältyvän esimerkkiluettelon mukaan taiteellisina teoksina suojataan muun muassa taideteollisuuden tuotteita. Näitä voivat olla esimerkiksi huonekalut tai muut käyttöesineet.

Euroopan yhteisöjen tuomioistuin katsoi 1.12.2011 antamassaan ratkaisussa C-145/10 (Painer), että teos voi saada tekijänoikeussuojaa, jos se on tekijänsä henkisen luomistyön tulos siten, että se kuvastaa tekijän persoonaa ja siitä käyvät ilmi tekijän vapaat ja luovat valinnat teosta tehtäessä. Kansallisen tuomioistuimen tehtävä on ratkaista lopullisesti, ylittyykö teoskynnys.

Korkein oikeus on käsitellyt tekijänoikeutta taideteollisiin tuotteisiin ratkaisussa KKO 1976 II 48. Korkein oikeus katsoi, että valaisimet eivät olleet siinä määrin itsenäisiä ja omaperäisiä että ne olisivat olleet taiteellisia teoksia. Valaisimien valmistaminen miilumenetelmällä ei vaikuttanut teostason arviointiin. Ratkaisussa KKO 1948 II 464 ei näytetty, että barokkityylinen kattovalaisin olisi ollut omaperäinen taideteos.

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt tekijänoikeutta taidekäsityöhön ja taideteollisuuden tuotteisiin esimerkiksi lausunnoissaan TN 2007:7 (marjanpoimuri ei ollut tekijänoikeuslaissa tarkoitettu teos) ja TN 2007:11 (kynttilänjalka ei ollut tekijänoikeuslaissa tarkoitettu teos). Lausunnoissaan TN 2012:9 tekijänoikeusneuvosto totesi, että ovenkahvan ja avainpesän muodon valintaa määräsi merkittävästi käyttötarkoitus. Tuotteet eivät ilmentäneet tekijänsä luovia valintoja siinä määrin, että tuotteet olisivat olleet tekijänoikeuslain 1 §:n tarkoittamia teoksia.

Tekijänoikeuslain 1 §:n mukaiselta teokselta edellytetään, että sitä voidaan pitää tekijänsä itsenäisen luovan työn omaperäisenä tuloksena. Luova työ ilmenee tekijän tekemissä valinnoissa työn valmistusprosessin aikana. Riittävän omaperäisten valintojen tuloksena syntyvä työ ylittää teoskynnyksen eli saavuttaa teostason. Suojan edellytyksenä ei ole muita erityisiä vaatimuksia. Ratkaisu teoskynnyksen ylittymisestä tehdään tapauskohtaisella harkinnalla. Arvioinnissa voidaan ottaa huomioon kyseisille tuotteille tyypilliset tai vakiintuneet muodot sekä käyttötarkoitus. Tuotteiden eroja arvioitaessa on arvioitava myös sitä, missä määrin tekijän on ollut mahdollista tehdä luovia valintoja.

Oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa taideteollisuuden tuotteen teoskynnys on asetettu varsin korkealle. Tämä johtuu siitä, että taideteollisuuden tuotteen muotoilussa lopputulokseen vaikuttavat paitsi tekijän luova panos myös tuotteen käyttötarkoituksesta johtuvat seikat. Lisäksi moniin käyttöesineisiin soveltuu luontevammin mallisuoja. Tuotteen käyttötarkoituksen ja muodin mahdollisesti ohjatessa esineen muotoa on todennäköisempää, että kaksi muotoilijaa toisistaan tietämättä luovat samanlaisen tuotteen. (Haarmann, Pirkko-Liisa: Tekijänoikeus ja lähioikeudet, Helsinki 2005, s. 87).

Teoksen osa saa tekijänoikeussuojaa, jos se teoksesta erillään tarkasteltuna yltää teostasoon eli osaa sellaisenaan voidaan pitää ilmauksena tekijänsä henkisestä luomistyöstä.

Tekijänoikeus ei suojaa teoksen ideaa, periaatteita tai tietoja, vaan sitä ilmenemismuotoa, johon ne on teoksessa saatettu. Tekijänoikeussuoja ei siten estä esimerkiksi jonkin idean hyödyntämistä.

Tekijänoikeusneuvosto on arvioinut sille toimitettua materiaalia ja katsoo, että hanan käyttötarkoitus ja toimintamekanismi saanelevat hallitsevassa määrin lopputuloksen muodon. Muotoilijan luoville valinnoille jää vain rajoitetusti tilaa. Perusmuodot ja yksinkertaiset, tavanomaisia perusmuotoja lähellä olevat, pelkistetyt muodot eivät sellaisenaan voi olla yksinoikeudella suojattuja vaan niiden on oltava kaikkien hyödynnettävissä.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että hakijan hana ei ole siinä määrin omaperäinen, että se olisi tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettu teos. Hakijan tekijänoikeuksia ei ole näin ollen loukattu.

Puheenjohtaja

Marcus Norrgård

Sihteeri

Anniina Huttunen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Marcus Norrgård (puheenjohtaja), Ritva Hanski-Pitkähkoski, Satu Kangas, Martti Kivistö, Pirjo Kontkanen, Ilmo Laevuo, Mari Lampenius, Kirsi-Marja Okkonen, Pekka Pulkkinen, Anne Salomaa, Aku Toivonen, Riikka Tähtivuori ja Ahti Vääntinen.